

Submitted: November 2016
Revised: December 2016
Accepted: December 2016

DİSİPLİNLER ARASI ETKİLEŞİM ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA: MODA VE MİMARİ ARASINDAKİ ETKİLEŞİM

Muhammed Mustafa GÜLDÜR¹ ve Sinem BAYRAM²

Özet

Tasarımın en kuvvetli iki dalı mimarlık ve moda her zaman iç içe olmuştur. Kimi zaman çok belirgin bir şekilde kaynaşan bu iki disiplinin temelinde insan ölçeği vardır ve her ikisi de estetik değerlere hitap etmeyi amaçlayan iki paralel sektördür. Başlangıçta giysiler, sonrasında da inşa edilen korunaklar, ilkel çağlardan günümüze, insan bedeni için, onu koruyacak bir barınak sağlamak amacıyla üretilmiştir. İlkel insanın hem estetik hem de fonksiyonel olarak 'ev' kavramını yaratırken giysilerdeki tekstil malzemeden ilham aldıkları bir gerçektir. Ayrıca her iki disiplin de temelde iki boyutlu malzemelerden, üç boyutlu tasarımsal ürünler üretmektedir. Disiplinler arası moda ile mimarlık arasındaki paylaşımlar, benzerlikler, ortak tasarımlar iki disiplinin etkileşimini görünür hale getirmiştir. Bu iki tasarım disiplini, aralarındaki ölçek ve kullanılan malzeme farklılığına rağmen, ortak tasarım öğelerinden beslenmekte, ortak konseptleri kullanmakta ve tasarımlarını oluşturmaktadır. Moda ve mimarlık disiplinlerinin ortak kavram ve yöntemlere; sezgisel tavırlarını, bilimsel, sosyal, ekonomik, kültürel, teknolojik, sanatsal ve estetik yaklaşımlarını birbirleriyle paylaşmakta, bu işbirliğiyle alanlarına yeni aktarımlar sağlamaktadırlar. Kavramlar, tasarım yöntemleri, terminoloji, formlar, strüktürler, yüzeyler her iki alanın güncel yansımaları olarak mimari ve tekstil alanında kendini göstermektedir. Bu ortaklık ve paylaşım, her iki disiplinin de bir diğeri için bir gelişim kaynağına dönüşmesine imkân vermektedir. Bu makale ile mimarlık ve moda tasarımı disiplinleri arasındaki tarihsel paralelliklerin altı çizilmiş, moda ve mimarlık disiplinin ortak noktaları anlatılmaya çalışılarak, benzerlikleri, birbirlerinden etkileşimleri vurgulanmıştır. Her iki sanat dalı için ortak kavramlar tasarımcılarının ürünlerinde nasıl kullandıkları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Moda, Mimari, Giyim, tasarım, stil, analogi, doku, malzeme, oran-orantı, çizgi, form, modernist mimari

A STUDY ON THE INTERACTION BETWEEN DISCIPLINES: THE INTERACTION BETWEEN FASHION AND ARCHITECTURE

Abstract

Architecture and fashion have always been intertwined. These two disciplines, which sometimes coalesce very clearly, are based on human scales, both of which are two parallel sectors aimed at addressing aesthetic values. The clothes at the beginning, the shelter that was built afterwards, were produced in order to provide a shelter that protects it from the primitive ages for day-to-day, human body. It is a fact that primitive people are inspired by textile materials in their garments while creating the concept of 'home' both aesthetically and functionally. In addition, both disciplines mainly produce three-dimensional design products from two-dimensional materials. The interactions between the interdisciplinary fashion and the architecture, the similarities, the common designs have made the interaction of the two disciplines visible. These two design disciplines utilize common concepts and create their designs, fed by common design elements, despite the differences in scale and materials used. Common concepts and methods of fashion and architecture disciplines; They share their intuitive attitudes, scientific, social, economic, cultural, technological, artistic and aesthetic approaches with each other and provide new transfers to

¹ Öğr. Gör. Dr. Ankara Üniversitesi Beypazarı Meslek Yüksekokulu, Tasarım Bölümü Moda Tasarımı Programı, Beypazarı/ANKARA, mguldur@ankara.edu.tr

² Öğr. Gör. (Misafir) Ankara Üniversitesi Beypazarı Meslek Yüksekokulu, Tasarım Bölümü Moda Tasarımı Programı, Beypazarı/ANKARA sinembyram@gmail.com

³ Bu makalenin bir kısmı Fırat Üniversitesi ev sahipliğinde 13-15 Ekim 2016 tarihleri arasında düzenlenen 1. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumunda "Moda ve Mimari Etkileşimi" adı altında sunulmuştur.

their fields with this cooperation. Concepts, design methods, terminology, forms, structures, surfaces reflect themselves in the field of architecture and textiles as current reflections of both fields. This communion and sharing allows both disciplines to turn into a source of development for the other. In the present paper, the historical parallels between architecture and fashion design disciplines are underlined and the common points of fashion and architecture discipline are tried to be explained, and their similarities and interactions are emphasized. The common concepts used by their designers from both disciplines are explored.

Key words: Fashion, architecture, design, style, analogy, rate, ratio

GİRİŞ

“İnsanın nasıl bina yapacağını öğrenme sürecinde başlangıç noktası giyinmeyi öğrenmesidir”

Adolph Loos

Moda ve mimarlık; malzeme, detay, renk, doku her iki sanat dalı içinde ortak olan tasarım öğeleridir. Her iki disiplinde ortak olan yaratıcılık kavramıdır. Moda da tıpkı mimarlık gibi bir çeşit anlatım dili ve sanat olarak kabul edilmektedir. Ünlü mimar Charles Gwathmey’e göre ‘Her ikisi de keşfederek ve beklenti içinde bulunarak yapılacak işlerdir.’ Moda da, mimarlık da birbirinden esinlenerek, ilham alarak birbirlerine çok yönlü yardımcı olmaktadır (Bozkurt, 2006: 35). Moda ve mimarlık disiplinlerinin en önemli ortak noktaları insan bedeni için tasarlanmış olmalarıdır. Her ikisi de bedenin etrafında onu kuşatan/koruyan bir tabaka yaratabilmek için insan vücudunun ölçülerini, matematiğini ve geometrisini kaynak olarak almaktadır. Hem moda hem de mimari malzeme kullanımıyla bedenin sınırlarını tanımlayarak etrafında iklimsel bir çevre yaratmaktadır. Her ikisi de boşluk-doluluk kişisel alan-kamu alanı gibi ortak kavramlarla iç içedir (Hodge ve diğerleri, 2011: 27).

Moda tasarımcıları ve mimarlar da günümüzde bu farkındalıktan yola çıkarak, ortak projelere imza atmaktadırlar. Birçok ünlü mimarlar moda tasarımcıları için koleksiyonlarının sergileneceği binaları tasarlarlarken, yarattıkları yapıları bu markaların tasarım çizgileriyle yorumlandıklarını dile getirmektedirler. Birçok moda tasarımcısı da koleksiyonlarını mimari prensiplere göre biçimlendirirken, tasarımları adeta bedenin üzerine inşa edilmiş yapılar gibi görmektedirler. Moda, sanat, mimarlık disiplinlerini harmanlayarak, malzemenin ve ölçeğin sınırlarını genişleterek, giysi taşıyan insanı adeta moda-sanat ikonu haline getirmektedirler (Şener, 2005: 116). Ünlü moda devleri yaptıkları beden analizleri sonucu mimari nitelikler taşıyan, 3 boyutlu koleksiyonlar oluşturmaktadırlar. Mimari kavramlarla, kültürel-sosyal temalarla koleksiyonlarını şekillendiren moda tasarımcıları, moda ve mimarlık kavramlarının ortak dilini vurgulayarak güzele ulaşmayı hedeflemektedirler. Bu makale ile moda disiplininin mimarlık disiplininden ne derece etkilendiğini vurgulanmaktadır. Her iki sanat dalı için ortak kavramlar, tasarım öğelerini moda tasarımcılarının ürünlerinde nasıl kullandıkları vurgulanmıştır.

Moda ve Mimarlık Kavramlarının Ortak Noktaları

“Moda, oranların etkisinde mimarlıktır”

Coco Chanel

Moda ve mimarlık, yaratıcılık kavramlarının aktif olarak kullanıldığı iki ayrı disiplindir. İlk bakışta bu iki alan birbirinden farklılık göstermekte, çünkü moda geçici ve yüzeysel bir fenomen olarak algılanırken mimariyse daha anıtsal ve kalıcı olma yolunu seçmiştir. Bu durum kullanılan materyallere de yansımıştır. Modada kullandığımız materyaller daha yumuşak ve narinken, mimaride kullanılanlar ise sert ve dayanıklıdır. Tabii bu süreçte üretim ölçeklerimiz arasında da büyük farklılıklar görülmektedir. Moda tasarımcısı tasarım aşamasında bir insan bedenini baz alırken mimar ise birçok insanın topluca barınabileceği büyüklükte alanlar yaratmaktadır. Bütün bu farklılıklara rağmen, iki alanın da ortak çıkış noktası insan bedenidir. Koruma ve barındırma işlevlerinin yanı sıra kimi zaman, kişisel, siyasal veya kültürel kimliği sergilemek için bir araç olurlar (Hodge ve diğerleri, 2011: 27). Her ikisi de oran, malzeme, doku, renk, detay, öğeleri ile anlatım dilinin ifadesi olarak ortaya çıkmaktadırlar. Her iki sanat dalı da farklı olmak, dikkat çekmek, tasarlandıkları döneme imza atabilmek, yaratırken, tasarlarlarken ve oluşurken bu öğelerden yararlanılmaktadır. Mimar kendisini taş, beton, çelik, yapısal formlarla ifade ederken; moda tasarımcısı da kendini kumaşlar, iplikler, aksesuarlarla ifade etmeye çalışır. İkisinde de kullanılan öğe tasarım öğesidir.

Modayı belirleyen, sarınmış, pürüzsüz, akışkan, saydam, tabakalı, materyal, çizgili-bordür, doku, katlanmış, desen-motif, dekoratif, katı-sıkı, kaplanmış, asılı, simetri-asimetri, gibi sıfatlarla günümüz mimarlık moda eğilimleri belirlenebilir (Franck, 2000: 94-97). Her ikisi de yarattıkları formlarla insan bedeni için konfor ve güzellik ideallerine ulaşmak ve kalıcı tasarımlar ortaya koymak için çabalamaktadırlar. Ortak dilleri tasarım olgusu

olan bu iki kavramın birbirleri ile yakından ilişkili olduğu gözlemlenmektedir. Mimar tasarımını ekonomik, sosyal, kültürel olaylardan etkilenerek, esinlenerek yaratırken, moda tasarımcısı da tarihten, siyasetten, yaşanmışlıklardan, çelişkilerden, gelecekte etkilenir ve ilham kaynağı olarak birbirlerine çok yönlü yardımcı olurlar. Her iki disiplin de beden etrafında onu kuşatan/koruyan bir tabaka/hacim yaratabilmek için insan vücudunun ölçülerini, matematiğini ve geometrisini referans alıyor. Enerji ve malzeme kullanımıyla bedenin sınırlarını tanımlayarak etrafında iklimsel bir çevre yaratıyor ve boşluk-doluluk, kişisel alan-kamu alanı gibi ortak kavramlarla iç içedir (Şener, 2005: 116). Giorgio Armani mimarlığın kesinlikle modadan esinlendiğinden bahsederek, çok yönlü moda yardımcı olduğuna da değinmiştir. Alexander McQueen, mimarlık, modanın ilham almasında oldukça önemli olduğundan bahsetmiştir (Bozkurt, 2006: 35). Ralph Lauren ise modayı, mimarlık disiplinine benzeterek, modayı sanat ve anlatım dili olarak tarif etmekte ve moda-mimarlık disiplinlerinin dünyada olup biten her şey ile ilgilenmekte olduğunu söylemiştir.

Moda Mimarlık Kavramları Üzerine

Tarihte, belirli bir çağa ait olan giyim stili kayıtlara ‘moda’ olarak geçmektedir. Moda aynı zamanda genel davranışlar, sanat, mimari, edebiyat gibi birçok konuyu da içine alan toplumsal beğeniye de anlatmak için kullanılmaktadır. Giyim aslında maddi kültürün bir ögesidir. Fakat aynı zamanda toplumsal bir içeriğe de sahiptir. İnsanların giyimi birçok etmene bağlıdır. Onların toplumsal bir estetik değerleri; dinsel inançlar ve uygulamaları, cinsiyet ve yaş, tabaka ve meslekleri, ruh halleri ve o anki durumları (evlenme, gömülme, yas) gibi. Bu etmenler nerede, nasıl, giyilir konularını etkileyen öğelerdir. İkel zamanlarda en basit giyim, bacaklar arasına geçirilen ve cinsel organları gizleyen bir örtüden oluşur. Bu örtü ot, çayır, saz, deri, işlenmiş ağaç kabuğu, post, kumaş olabilir. Önlük biçiminde daha gelişmiş örtüler de vardır. Zamanla ikel toplumlarda çeşitli tekniklerle kumaş yapımı ve boyaması söz konusudur (Tezcan, 1983: 258).

Çağdaş dönemlere geçişte; sosyal, ekonomik, kültürel ve teknoloji alanında gerçekleşen hızlı ilerleyiş, her alandan olduğu gibi giyimde de kendini göstermiştir. İkel dönemlerde sadece örtünmek, korunmak, ısınmak, sarınmak amacıyla kullanılan kıyafetler zamanla kullanım bilincine varılması, yeni malzemeler ve üretim teknikleriyle işlevselliğinin ötesinde bulunduğu döneme ait olan giyim stiline moda dönüşmüştür. Moda, eteklerin kasnakları ve kafeslerle çalın boyutlarda genişlediği Ortaçağ yıllarından, fabrika bacalarını anımsatan silindirik şapkaların endüstriyel devrimin sembolü haline geldiği 19. yüzyıla kadar genişleyen o müthiş stil ve yorum çeşitliliği içinde, referanslarını genellikle hep mimarlıktan aldı. Buna karşılık, giysinin mimariyi etkilemesi de yalnız tarih öncesi dönemle sınırlı kalmamış ve moda, modern mimarinin gelişiminde çok önemli bir rol oynamıştır (Tangay, 2007: 59). Bu konuda Adolph Loos, “Giyimden Prensipleri” başlıklı makalesinde (1898), tarih öncesi giysilerin aslında basit barınaklar olduğunu, iksel insanın hem estetik hem de fonksiyonel olarak ‘ev’ kavramını yaratırken giysilerdeki tekstil malzemeden ilham aldıklarını onaylıyor ve “İnsanın nasıl bina yapacağını öğrenme sürecinde başlangıç noktası giymeyi öğrenmesidir.” diyerek eklemiştir (Tangay, 2007: 59).

Tarihsel Süreçte Moda Mimarlık Etkileşimi

“Her dönem kendi görüntüsünü arar, bu görüntünün aynası, gerçeğin aynası olur”

Christian Dior

Giysileri, mimarlık ile eşleştirmek, Vitruvius’a kadar eskilere götürülebilir. Yakın tarihlerde, mimarlar, modern mimari hareketini giysilerle yaptıkları olumlu ve olumsuz karşılaştırmalarla açıklamışlardır. 19. yy’ın süs ve dekoratif öğelerinden giysilerin sıyrılması, modern mimarinin amacıyla eşleştirildi (Frank, 2000: 94-97). Tarih öncesi çağlarda kıyafet, bir barınak niteliğindeki zamanla bu giysi-barınaklar ikel yapıların oluşumuna doğru değişiklik gösterdi. Bedeni iklim koşullarından koruyan hayvan derileri ve bitkilerden üretilen tekstil malzemeler, zamanla yapıların çatılarını ve duvarlarını oluşturan panellere dönüştü (Tangay, 2004: 59). 13. Yüzyılda, fazla soyutlama yoluna gidilmeden, yapılardan giysilere direkt olarak aktarılan detaylar, günümüzün "Mimari Moda" kavramının temelini oluşturuyor. Tasarımcıların sık sık başvurduğu, giysilerin sığınmak gibi görüldüğü düşüncenin ışığında oluşturulan bu yöntemin ne denli yol gösterici olduğu Coco Chanel’in "Moda Mimaridir: Ölçüler Meselesidir" sözleriyle özetleniyor.

Romada, antik Yunanda Dor ve İyon giysileri açıkça mimari yapılara benzetilerek tasarlanmıştır. İnsan bedeni bir kolon gibi ele alınmış ve mimari düzenlerde görülen tasarım anlayışı bu giysilerin tasarımında da kullanılmıştır. Yunan’da kolonlarda kullanılan oluklu alanlar, aynı dönemin en popüler giysisi olan 'chiton'un drape katlarına ve silindirik formuna referans olmuştur. Eski Yunan’da kıyafet ve mimarinin insan figürü oranlarıyla bir harmoni içinde tasarlandığını görmekteyiz.

Resim 1. Partenon tapınağı, Antik Yunan kıyafetleri- URL1

Papalık ile Krallık arasında güç gösterisi olarak nitelendirebileceğimiz Gotik mimarisi, sivri uçları modayı da etkilediği görülmektedir. Giysiler insan bedeninin sınırları ötesine geçmiştir. Erkeklerde ve kadınlarda şapkalar aşırı uzundur ve sivri uçlu ayakkabılar kullanılmıştır. Karşılaştırıldığımızda aradaki benzerlik açıkça gözlenebilmektedir.

Resim 2. Glasgow Katedrali- İskoçya, Gotik Dönemin kıyafet, şapka ve ayakkabısına etkileri URL2

Resim 3. Gotik Sanatın en karakteristik özelliklerini taşıyan Köln Katedrali ve Jan Van Eyck'in 'Giovanni Arnolfini ve Karısı' Portesi URL 3.

Rönesans'a baktığımızda, dönemin aşırıya kaçan süslemeleri saraylarda ve dönem mimarisinde olduğu gibi kostümlerde de kendini göstermiştir. Abartılı gösteri zevkine uygun sanat olarak da adlandırabileceğimiz Barok Dönemde gerek mücevher, gerek saç, gerekse kıyafet konusunda yapılan tercihler bahsi geçen aşırılığı bizlere kanıtlamıştır. Dönemde bayanların giydiği su gibi akıp giden kat kat kabarık etekler, mimari özelliklerle paralellik taşımaktadır.

Resim 4. Versailles Sarayı Elizabeth I of England Hardwick dönem kıyafetini yansıtan tablo URL 4.

18. yüzyıl da ise yapaylık, çekicilik, zariflik, süsleme özellikleriyle kadın vücuduna yaklaşan bir mimari söz konusudur.

Resim 5. 18. Yüzyıl İngiliz kadın kıyafetlerine örnekler URL5

19. yüzyılda farklı bir yaklaşım söz konusudur. Süsleme modanın yapaylığından ayrı düşünülmüştür. Bu dönemde erkek giysisi özellikleri ön plana çıkmaktadır. Adolph Loos “Modern insan görünümü standartlaşmış giysilerdi. Çünkü kendi kimliği öyle güçlüydü ki artık kendi kimliği ile ifade etmesi gerekmiyordu. Dolayısı ile modernite görünümü asıl fonksiyonuna geri dönüyordu” demiştir (Hodge ve diğerleri 2011: 27). Modernist mimarinin temellerinin atıldığı 19. Yüzyılda giysi en önemli unsurlardan biri olmuştur. Bazı mimarlar, yapıyı, tıpkı vücuda oturmuş bir takım elbise gibi yorumlayarak mimariyi süslemelerden arındırma yoluna gitmişlerdir. O dönemin erkek giysileri, kadın modasından çok farklı olarak aşırıktan ve gösterişten uzaktı. Mimarlar yapı süslemelerini stilistik dekorlarını kadın modasındaki kurdelelerle, büzgülerle ve pililere benzeterek, mimarinin erkek giysilerindeki sadeliğe ve fonksiyonelliğe sahip olması gerektiğini savunmuşlardır. Bu prensipler 1930’larda modernist mimarinin prensiplerini oluşturmuştur (Şener, 2005: 116).

Resim 6. 19. Yüzyıl kadın kıyafetlerine ve mimariye örnekler URL6

Günümüzde Moda ve Mimarlık Etkileşimi

Hem mimarlar hem de modacılar, gelişen teknolojiyle, kullanıcılarını, tasarım ve üretim sürecinin bir parçasına dönüştürerek, ürün ile kullanıcı arasında bir defalık da olsa güçlü bir etkileşim kurmaktadır. Böylece kullanıcıyı yansıtan, yani her insanda farklılaşabilen, giysi ve mekânlar ortaya çıkmaktadır. İçindeki hareketleriyle giysinin kendini sürekli olarak yenileyebilmesi, konsept olarak mimarlar tarafından benimsenmekte, bu da mimarları, kullanıcıyla eş zamanlı etkileşim içinde, kendini şekillendirebilecek yeni strüktürel kurgular ve malzemeler araştırmaya yönelmektedir. Moda ve mimaride, insan ve içerisinde bulunan çevresiyle sürekli etkileşime sahip tasarımlarında kullandığı strüktür ve malzeme teknolojilerini, giysilerde denemektedir. Böylece, moda ve

mimarlık arasındaki ilişkinin, birbirlerini nasıl geri dönüşlü bir biçimde beslemelerine imkân sağladığı, etkileşim kavramı üzerinden, ele alınmaktadır (Erdoğan, 2011: 82).

Çağdaş mimarlar günümüzün en büyük endüstrilerinden biri haline gelen modanın etki gücünü çalışmalarına ve projelerine yansıtılmaktan kaçınmamaktadırlar. Rem Koolhaas, Tadao Ando ve Frank O. Gehry gibi mimarlar, Prada, Armani, Issey Miyake gibi moda devleri için yarattıkları yapıları bu markaların tasarım çizgileri ile yorumlayabiliyorlar. Pek çok moda tasarımcısı da koleksiyonlarını dikiş tekniklerinden çok mimari prensiplere göre biçimlendirebiliyorlar. Pierre Cardin, Gianfranco Ferré, Issey Miyake, Rei Kawakuba ve Türk tasarımcı Hüseyin Çağlayan bu yaklaşımın öncüleri arasında geliyor (Tangay, 2007: 116).

Moda tasarımcıları ve mimarlar bu farkındalıktan yola çıkarak, ortak projelere imza atmaktadırlar. Rem Koolhaas, Tadao Ando ve Frank O. Gehry, Charles Gwathmey gibi ünlü mimarlar, Ralph Lauren, Alexander McQueen, Prada, Armani, Issey Miyake gibi moda ikonları için koleksiyonlarının sergileneceği binaları tasarlarken, yarattıkları yapıları bu markaların tasarım çizgileriyle yorumladıklarını dile getirmektedirler.

Modada olduğu gibi, mimarlar da günümüzde, inanılmaz karmaşık geometrileri gerçekleştirmek ve birbiriyle ilişkisi olmayan form ve dokuları bir araya getirebilmek için, en son üç boyutlu dijital tasarımları ve geliştirilmiş üretim süreçlerini kullanabiliyorlar. Mimarlık eğitimi almış modacılar strüktür ve hacimle bedene ait ölçüleri saydam, heykelsi bir görünüme kavuşturuyorlar. Düz giysileri ise adeta bedenine üzerine inşa edilmiş kusursuz yapılar gibi görünüyor. Koleksiyonlarıyla bedeni olağanüstü formlara büründürürken malzemenin ve ölçeğin sınırlarını uç noktalara genişleterek giysi taşıyan insanı adeta bir moda-sanat-mimarlık ikonu haline getirebiliyorlar. Moda tasarımcıları, moda ve mimarlık kavramlarının ortak dilini vurgulayarak güzele ulaşmayı hedeflemektedirler.

Eğitimi sanat üzerine tamamlamış olan Issey Miyake ise modayı adeta tamamen yok saydığı koleksiyonlarında bir heykelle mimari yapı olmak arasında çalışmaktadır. Issey Miyake'nin tasarladıkları ve yarattıkları modayla ilişkilendiren tek şey ise tasarımlarının 'giyilebilir' olması denebilir (Şener, 2005: 116).

Resim 7. Issey Miyake'nin origami sanatından ve mimariden esinlenerek tasarladığı kıyafetler. URL7(2006)-URL8 (2012).

Tom Ford'un Gucci için için yarattığı koleksiyonlarında kullandığı çizgiler ve pürüzsüz yüzeylerden onun daha önce mimarlık eğitimi almış olduğunu anlayabilmek mümkündür (Şener, 2005: 116).

Resim 8. Tom Ford'un Gucci 2011 Milano fashion week defilesinden örnekler URL9(2011).

Resim 9. Tom Ford Londra Fashion Week 2014 defilesinden örnekler URL10 (2014).

Garçon'un yaratıcısı Rei Kawakuba da, eşinin mimar olmasının etkisiyle, mimarlık ve moda disiplinlerinin tasarımlarında pek çok noktasını taşıdığı düşünülmektedir. Kawakuba'ya göre, moda tasarımındaki 'hacime müdahale etmek' olgusunun, geleneksel giyim anlayışından çok mimari kuramlara dayanmakta olduğu düşüncesini savunmaktadır (Şener, 2005: 116).

Resim 10. Mimarlık ve moda disiplinlerinin Rei Kawakubo'nun tasarımlarında yansıdığına dair örnekler URL11(2008)-URL12(2014)-URL13(2015).

Japon modacı Yohji Yamamoto da, giysi olmaktan çok mimari özellikler taşıyan tasarımları ile dünyayı şaşkına çeviren tasarımcılardan biridir (Şener, 2005: 116).

Resim 11. Yohji Yamamoto mimari özellikler taşıyan kıyafet tasarımlarına örnekler URL14 (2006).

Türk modacı Hüseyin Çağlayan ise moda endüstrisinden çok mimarlar tarafından anlaşıldığını düşünmektedir. Modaya dair yenilikçi ve sıra dışı yaratımlarını hayata geçirmek için mimariden yararlanan Hüseyin Çağlayan'ın görünüşte minimal ama arkasında yaratıcı düşünce ile tasarımlarında hacimsel dinamikleri, kentsel kimlikleri görebilmek mümkündür. Hüseyin Çağlayan yeniden yorumladığı, her biri sosyal ve kültürel temalarla şekillendirdiği tasarımlarında yeni formlar, malzemeler deneyerek geleneksel modadan çok çağdaş mimariye yakın durmaktadır (Tangay, 2007: 59).

Resim 12. Mimari etkilerin görüldüğü Hüseyin Çağlayan defilesinden örnekler URL15 (2010).

Moda ve Mimarlıkta Ortak Olarak Kullanılan Tasarım Öğeleri

Birbirinden beslenen, etkilenen ve ilham alan iki ayrı dal olan moda ve mimarlık, tasarımlarının oluşum aşamasında kullandıkları ortak dil tasarımdır. Mimar ve moda tasarımcısı, tasarlama sürecinde, seçme, karar verme, yoğunlaşma, saptama ve kaydetme gibi birçok aşamada ilerleyerek sonuca ulaşır. Moda tasarımı ve mimari tasarım ortak tasarım öğelerinden beslenmektedir. Bunlar; renk, doku, malzeme, oran-orantı, çizgi, form ve şekil gibi unsurlardır. Tasarımda olmazsa olmaz olan bu öğeler her iki tasarım alanı için de büyük önem taşımakta, meydana çıkarılan ürünlerin tasarım aşamalarında ortak bir gidiş yolu sağlamaktadır (Harmankaya ve diğerleri, 2014: 193). Modacılar da mimarlar da konfor ve güzellik ideallerine ulaşmak ve kalıcı tasarımlar ortaya koymak için bu tasarım öğelerinden beslenir. Her iki disiplin için ortak öğeler olan; sarınmış, uyarıcı, kasvetli, taklit, desen, materyal, çizgi, katı, motif, akışkan, transparan, tabakalı, doku, koruma, yamalı, katı-sıkı, kaplı, resmi, doluluk-boşluk, analogi gibi tasarım öğelerinin tasarımın oluşmasına katkı sağlamaktadır. Birçok moda tasarımcısı koleksiyonlarını mimari prensiplere göre biçimlendirirken, tasarımları adeta bedenün üzerine inşa edilmiş yapılar gibi görünmektedirler.

Resim 13. Farklı tasarımcıların mimariden esinlendiği tasarımlarına örnekler URL16 (2010)-URL17(2009).

Resim 14. Sir Norman Foster's Hearst building, San Francisco Gareth Pugh tasarımı ve Balenciaga'nın Gehry's IAC binasını anımsatan tasarımı URL18(2012)-URL19(2010).

Resim 15. Marchesa 2008 kış koleksiyonundan Kraliçe I. Elizabeth'e ithaf ettiği parçalar ve anımsattığı mimari yapılar URL20 (2008).

Resim 16. Marchesa 2008 kış koleksiyonundan Kraliçe I. Elizabeth'e ithaf ettiği parçalar ve anımsattığı mimari yapılar URL21 (2008).

Resim 17. Victor and Rolf'un 'The Pierre' i anımsatan tasarımı ve Givenchy ve Gehry's Walt Disney Concert Hall binasını anımsatan tasarımı URL22 (2010).

Resim 18. Balenciaga 'den Guggenheim-Museum Bilbao binasını anımsatan tasarım ve Emilio Pucci defilesinden görüntü Barcelona'da Finca Güell binası URL23 (2009).

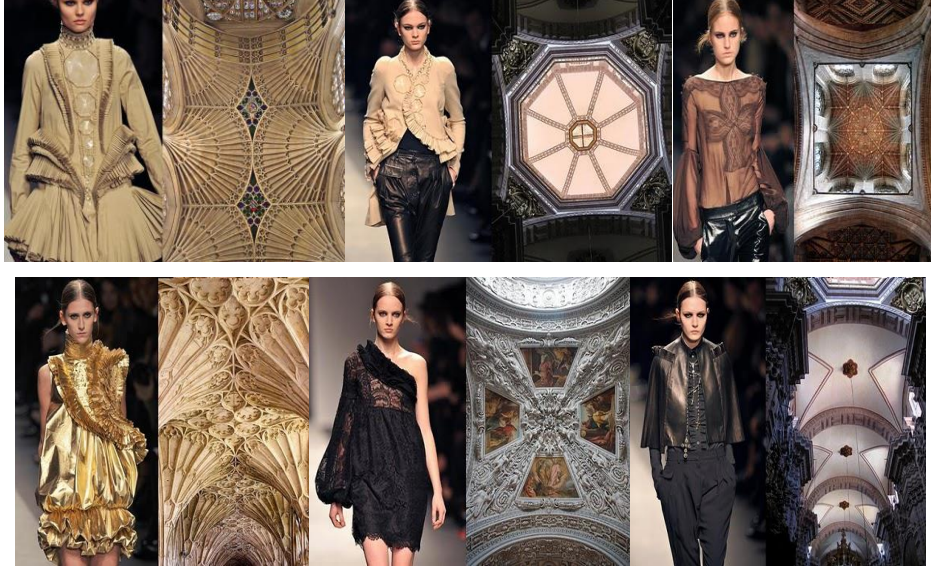
Resim 19. Givenchy'nin kilisenin iç mimarının esintilerini taşıyan tasarımı ve Continuum Fashion'dan Manhattan Bridge köprüsünün etkilerini taşıyan tasarım URL24(2014)-URL25(2015).

Resim 20. Jean-Paul Gaultier 2009 Bahar kreasyonu URL26

Resim 21. Jean-Paul Gaultier 2009 Bahar kreasyonu URL27

Resim 22. Givenchy'nin 2008 yılında rönesans, gotik, barok mimarisinden etkilenerek yaptığı tasarımlar URL28

Modayı ve Mimarlığı Tanımlayan Ortak Sıfatları Görsellerle Karşılaştırması

Tasarım Ögesi: SARINMIŞ

Resim 23. Sarınmış tasarım ögesinin Cybertecture Egg Mumbai binasına ve Alexander McQueen tasarımına yansımaları URL29 (2008)-URL30 (2013).

Tasarım Ögesi: UYARICI

Resim 24. Sağlık departmanı merkez ofisi ve Iris Van Herpendefilesi ile moda yansımaları URL31 (2014)-URL32 (2013)

Tasarım Ögesi: KASVETLİ

Resim 25. İspanya'da gotik katedrali ve Gareth Pugh defilesinden örnekler URL33(2010)- URL34 (2008)

Tasarım Ögesi: TAKLİT- ESİNLENME-ANALOJİ (Benzeşim)

Resim 26. Rusya'da barkottan esinlenilen bir bina ve örümcekten esinlenilen kıyafet URL35 (2014) - URL36 (2015).

Tasarım Ögesi: DESEN -MOTİF

Resim 27. Dekoratif desenin kullanıldığı Chanin Building 'den mimaride ve modada desen kullanımına örnek (42nd Street, Manhattan, New York City) URL37 (2013)- URL38 (2015)

Tasarım Ögesi: AKIŞKAN

Resim 28. Akışkanlığın Lanvin elbisesinde ve Frank Gehry's Hotel Marqués De Riscal binasına yansması URL39 (2009).

Tasarım Ögesi: TRANSPARAN

Resim 29. Louvre Pyramid ve 2012 Gattinoni defilesinden tasarım ögesi olan transparana örnekler URL40 (2013)- URL41 (2015).

Tasarım Ögesi: TABAKALI

Resim 30. Sidney Opera Binası ve Ruben Santos tasarımı ile tabakalı tasarıma örnekler URL42 (2009)-URL43 (2011).

Tasarım Ögesi: MATERYAL

Resim 31. Mimari ve modada değişik materyallerle yapılan tasarımlara örnekler URL44 (2014)-URL45 (2014).

Tasarım Ögesi: ÇİZGİ

Resim 32. Tasarım ögesi olan çizginin moda ve mimarideki yansımasına örnek Sunrise Tower -Tim Tejares kıyafet tasarımı URL46 (2010).

Tasarım Ögesi: DOKU

Resim 33. Dokunun bina ve kumaş üzerinde görünümü URL47(2012)- URL48 (2015).

Tasarım Ögesi: YAMALI

Resim 34. Yamalı tasarım ögesine Royal Ontario Müzesi ve etro defilesinden örnek URL49(2011)-URL50 (2015).

Tasarım Ögesi: KATI-SIKI

Resim 35. Katı- sıkı tasarım ögesine Ryugyong Hotel - North Korea- Alexander McQueen defilesinden örnek URL51 (2014)- URL52 (2009).

Tasarım Ögesi: KAPLI

Resim 36. Daniel Libeskind İmperial War Museum -Jean Paul Gaultier defilesinden örnek URL53 (2005)-URL54 (2014).

Tasarım Ögesi: RESMİ

Resim 37. Tasarım ögesi; Resmi bina ve resmi kıyafete örnekler URL 55 (2015)-URL56 (2015).

Tasarım Ögesi: DOLULUK-BOŞLUK

Resim 38. Doluluk – boşluk ögesine Douglas House by Richard Meier ve Sonia Rykieldefilesinden örnek URL57 (2011)- URL58 (2014)

SONUÇ

Gerek moda tasarımında gerekse mimaride işlevsellik ve görselliğin yanı sıra kalite de önemli rol oynar. Kalite; performans, özellik, güvenilirlik, uygunluk, dayanıklılık, hizmet görme yeteneği, estetik ve algılanan kalite olmak üzere sekiz boyutta incelenmektedir. Tasarım alanları bu sekiz madde ışığında doğrularak sonuca ulaşmaktadır.

Yapılan araştırmalar sonucunda gözlemlenen mimarlık ve moda disiplinlerinin tüm tasarlama yöntemlerini ortak kullandığı yönündedir. Kimi tasarımcılar tasarım yaklaşımları ve tarzları gereği, mimari ve modayı bütüncül iki disiplin olarak görürken, kimi tasarımcılar da sadece birbirlerinden etkilenerek esin kaynağı oluşturduğu yönünde fikirlere sahiptirler. Bakış açısı ne olursa olsun, her tasarım yaklaşımında gözlemlenen mimarlıkta da modada da tasarım aşamasında temel tasar öğelerinin birçoğunun kullanıldığıdır. Görsel sanatlar ve diğer sanat dallarında kullanılan ‘temel tasar’, disiplinler arası anlayışla diğer disiplinleri de kapsayacak niteliktedir. Nokta, çizgi, leke, ışık ve renk, ritim ve hareket, madde ve yapı, ağırlık ve kütle, uzay ve boşluk ile plastik form değerleridir.

Mimarlıkta kullanılan temel tasar öğeleri; nokta, çizgi, yön, hacim, biçim, şekil, mekan, ölçü, oran, aralık, doku, renk, hareket, ışık, gölge, ritim ve tekrar, uygunluk ve zıtlık, denge, birlik vb. moda tasarımında sıklıkla kullanılan temel tasarım ilkeleri ise; kompozisyon, benzerlik, denge, yönelme, oran-orantı, simetri, çizgi-altın oran, taslak ve eskiz; zıtlık, renk, kontrast, form; organik ve inorganik yaklaşımlar vb. mimarlıkta kullanılan ilkelerle aynıdır. Bu gibi nitelik ve niceliklerin mimaride ve modada kullanılması bu disiplinleri daha dikkat çekici, akılda kalıcı ve nitelikli hale getirmektedir. Moda ve mimarlık arasındaki iletişimin artması sayesinde mimariye ilgi duyan bilinçli moda izleyici kitlesinin oluşmasını sağlamaktadır. Moda ve mimarlık arasındaki bu iletişim, farklı, özgün tasarımların varlığını ortaya çıkarmakta, disiplinler arası etkileşimin sonuçlarındaki olumlu yaklaşımları gözler önüne sermektedir. Moda ve mimari alanları sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi, tarihi ve teknolojik faktörlerden etkilenerek yaratıcılık sürecini de etkilemektedir. Özellikle şekil, desen, form ve süslemelerle tarih boyunca

mimari ve moda açısından bu etkileri görmek mümkündür. Her iki disiplinde de insan ve insan ölçüleri temel alınarak, malzemeye üç boyut kazandırılmakta ve bedenine üzerine kurgulanarak strüktürel yapılar oluşturmaktadır.

Bu çalışma ile moda tasarımı ve mimari alanlarında ortak noktalar, etkileşimler ve benzerlikler olduğu saptanmıştır. Hem moda, hem de mimari için öncelikli amaç; barınma içgüdüleri, bedeni korunmak ve örtmek olmasına rağmen gelişen teknoloji ve yöntemlerle bilimsel, sanatsal ve estetik birliktelikler ortaya çıkmıştır. Her iki disiplinde birbirini etkileyerek değişik ve ilginç tasarımlar ortaya koymaktadır. Yapılan bu çalışma sonucunda mimari alandaki yapıların önemi ve değerlerinin artması ve anlaşılması için; Türkiye'nin önemli mimari yapıları, Türk modacıları tasarımlarında esin kaynağı olarak kullanarak ülkemizdeki mimari yapıların tanıtımına ve turizmüne katkıda bulunabilir. Moda tasarımı eğitim kurumlarında modanın diğer disiplinler arası ilişkisine değinen dersler konulmalıdır. Böylelikle öğrencilerin moda tasarımının diğer disiplinlerle olan ilişkileri hakkında fikir sahibi olarak bakış açılarının gelişmesi sağlanacaktır.

Ülkemizdeki önemli mimari yapıların farklı disiplinler arası alanlarda kullanılması için özel sektör projeleri hazırlanmalı gereken teşvik ve olanaklar verilerek devletin de katkısı sağlanmalıdır. Son söz olarak sözlerimi ünlü tasarımcı Pierre Balmain'in sözleriyle noktalamak istiyoruz; "Elbise dikmek, hareketin mimarisidir, bir elbisenin en önemli kısmının yapım aşaması olduğuna inanmaktır."

KAYNAKLAR

- Bozkurt, B. ve Karadağ, D. (2006). Mimarlık ve Moda Ortaktır. *Wallpaper Dergisi*, 29(35).
- Quinn, B. (2003). *The Fashion of Architecture*, Berg, New York, USA.
- Erdoğan, C. Z. (2011). Moda ve Mimarlığın Ortak Kavramlar Üzerinden Okunması. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul.
- Franck, K. A (2000). Yes, We Wear Buildings, *Architectural Design Fashion –Architecture*, 70, 94-97.
- Harmankaya, H., Yılmaz, A., Çetin, A. ve Ercan, D. (2014). Moda ve Mimari. *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken / Journal of World of Turks*, 6(1),193.
- Hodge, B., Mears, P. and Sıdlauskas, S. (2011). *Skin And Bones: Parallel Practices In Fashion And Architecture*. Thames & Hudson, New York, USA.
- İzgi, U. (1999). *Mimarlıkta Süreç, Kavramlar- İlişkiler*. Yem Yayın, İstanbul.
- Şener, Y. (2005). Modadaki-Mimarlık-Mimarlıktaki-Moda. *Art&Decor Dergisi*, 143(116).
- Tanglay, Ö. (2007). Modaya Tasarım Penceresinden Bakan Yazılar, Yasemin Şener Söyleşisi. *Tasarım Merkezi Dergisi*, 2(59).
- Tezcan, M. (1983). Giyim Olgusuna Sosyo-Kültürel Bakış ve Türklerde Giyim. *Ankara Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16(1), 258.

URL1- https://tr.wikipedia.org/wiki/Antik_Yunanistan#/media/File:Parthenon_from_west.jpg

http://www.fashion-era.com/ancient_costume/ancient-greek-fashion-hair.htm

URL2- https://en.wikipedia.org/wiki/Glasgow_Cathedral

http://fashiontruhistory.blogspot.com.tr/2006_04_01_archive.html

URL3-<http://v3.arkitera.com/h54473-mimari-moda.html>

URL4- <http://funwonders.blogspot.com.tr/2013/05/versailles-france.html>

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Elizabeth_I_of_England_Hardwick_1592.jpg

URL5- <http://historyoffashiondesign.com/18th-century-costumes-from-the-victoria-albert-museum-as-seen-in-old-english-costumes-c-1908/>

URL6- <http://blazepress.com/2016/08/19th-century-people-photographed-with-modern-technology/>

<https://www.quora.com/What-is-minimalism-in-architecture>

URL7-<http://www.stylezeitgeist.com/forums/showthread.php?p=309680> (2006).

URL8-<http://www.tvn24.pl/zdjecia/ma-8-tys-otworow-znicz-olimpijski-wygral,22011.html> (2012).

- URL9-<http://www.zimbio.com/pictures/owq9MKa37f6/Milan+Fashion+Week+Womenswear+Spring+Summer/3B8UshGLd4U> (2011).
- URL10-<http://www.arcstreet.com/article-london-fashion-week-spring-summer-2014-womens-ready-to-wear-collections-120205737.html> (2014).
- URL11-<http://pinkdama.egologo.transindex.ro/tag/rei-kawakubo/> (2008).
- URL12-<https://www.pinterest.com/pin/496873771360871274/> (2014).
- URL13-<http://www.abc.net.au/rn/legacy/programs/sunmorn/stories/s1472049.htm> (2005).
- URL14-<http://www.vogue.it/en/encyclo/designers/y/yohji-yamamoto> (2006).
- URL15-<http://www.couleurs-d-istanbul.com/article-couleurs-high-tech-pour-un-createur-de-mode-turc-huseyn-a-layan-53895315.html> (2010).
- URL16-<http://oliviapalermo.com/futuristic/2-3/> (2010).
- URL17-<http://www.complementosmoda.es/complementos/1212.moda> (2009).
- URL18-<http://architizer.tumblr.com/post/21212024214/finding-architecture-in-fashion> (2012).
- URL19-<http://nakedrealestate.com/2010/05/fashion-meets-architecture/> (2010).
- URL20-<http://light539.tistory.com/category/?page=8> (2008).
- URL21-<http://scarfeunravel.blogspot.com.tr/p/textiles-architecture.html> (2008).
- URL22-http://ebshoppinista.blogspot.com.tr/2009_11_01_archive.html (2009).
- URL23-<http://hangyoutowel.tumblr.com/> (2014).
- URL24-<http://continuumfashion.com/shoes.php> (2015).
- URL25-<http://www.luxury-insider.com/luxury-news/2008/06/cybertecture-egg-in-mumbai> (2008).
- URL26-<http://fashionweeke.weebly.com/jean-paul-gaultier.html>
- URL27- Jean-Paul Gaultier 2009 Bahar kreasyonu
- URL28-<http://www.trendhunter.com/trends/heavenly-inspiration-at-the-house-of-givenchy>
- URL29-<http://fashions-still-prbl.tumblr.com/> (2013).
- URL30-<http://whenonearth.net/25-creative-buildings-around-world/> (2014).
- URL31-<https://fasique.wordpress.com/2013/01/13/ten-weird-but-wonderful-fashion-pieces/> (2013).
- URL32-<http://diegocalvifotografo.blogspot.com.tr/2010/08/andalucia-sevilla-el-triangulo-de-oro.html> (2010).
- URL33-http://www.theluxechronicles.com/the_luxe_chronicles/2008/02/gareth-pugh-fal.html (2008).
- URL34-<http://whenonearth.net/25-creative-buildings-around-world/>
- URL35-<http://iq.intel.com/smart-spider-dress-by-dutch-designer-anouk-wipprecht/>
- URL36-<http://www.steverosenbach.com/blog/tag/skyscrapers/>
- URL37-<http://www.morpheusboutique.com/white-blue-jacquard-sleeveless-floral-pattern-gauze-dress/>
- URL38-http://tmagazine.blogs.nytimes.com/2009/01/page/2/?_r= (2009).
- URL39-<http://omnigp.com/20-beautiful-glass-buildings-world/> (2013).
- URL40-<http://intim-life.net/rlqdu1hlzvp5jymi-transparent-clothes-fashion-show-including.html> (2015).
- URL41-<http://www.restorasyonforum.com/8226diger-ulkeler/dunyanin-modern-7-mimari-harikasi-t1083.0.html> (2009).
- URL42-<http://www.illustradolife.com/fashion-architectural-avant-garde/#> (2011).
- URL43-<http://www.bravacasa.rs/svetlucave-ideje-za-ukrasavanje-zidova/svetlucave-ideje-za-ukrasavanje-zidova4/> (2014).
- URL44-<https://www.pinterest.com/pin/355221489331963576/> (2014).
- URL45-<http://www.evolo.us/architecture/sunrise-tower-in-kuala-lumpur-zaha-hadid/> (2010).

- URL46-<https://japangasm.wordpress.com/2012/05/02/textured-buildings-cool-and-ugly/> (2012).
- URL47-<https://www.pinterest.com/pin/309833649340467653/> (2015).
- URL48-<http://promococoaarea.com/cidade-toronto.html> (2011).
- URL49-<http://www.kadinveblog.com/2016-trendi-patchwork-kiyafetler/> (2015).
- URL50-<http://whenonearth.net/25-creative-buildings-around-world/> (2014).
- URL51-<http://www.zimbio.com/pictures/mOPqMtA2IEw/Paris+Fashion+Week+Alexander+McQueen+Spring/bYzDkEz9WmW> (2009).
- URL52-<http://scrapbook.citizen-citizen.com/philipwood/the-imperial-war-museum/> (2005).
- URL53-<https://www.pinterest.com/pin/517632550893965008/> (2014).
- URL54-<http://fox2now.com/2015/05/11/white-house-rejects-seymour-hersh-report/> (2015).
- URL55-<http://inkcloth.com/wp-content/uploads/2013/02/formal6.jpg> (2015).
- URL56-<http://openbuildings.com/buildings/douglas-house-profile-2595> (2011).
- URL57-<http://apparelmagazine.co.nz/2014/09/instagrams-of-paris-fashion-week-so-far/sonia-rykiel-paris-fashion-week-2014-kendall-jenner/> (2014).
- URL58-<http://mimarevi.com/forum/profile/clklskz/?area=showposts;sa=topics;start=60> (2012).